

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv
Rīgā

2018.gada 17.jūlijā Nr.1-12/4

**Ozolnieku novada pašvaldības
sociālās aprūpes centra „Zemgale”
direktoram A.Šteinbergam
zemgale@ozolnieki.lv**

**Ozolnieku novada domei
ozolnieki@ozolnieki.lv**

Zināšanai:
**Latvijas Republikas
Labklājības ministrijai
lm@lm.gov.lv**

Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu Ozolnieku novada pašvaldības sociālās aprūpes centrā „Zemgale”

Viena no tiesībsarga funkcijām ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību.¹ Tādēļ arī par vienu no prioritātēm tiesībsargs 2018.gadā izvirzīja veicināt senioru tiesību aizsardzību ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.

Pamatojoties uz augstāk minēto, Tiesībsarga biroja darbinieki 2018.gada 21.maijā bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēja Ozolnieku novada pašvaldības sociālās aprūpes centru „Zemgale” (turpmāk – SAC „Zemgale”).

Monitoringa vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbiniekiem notika sarunas ar SAC „Zemgale” direktoru A.Šteinbergu, direktora vietnieci Z.Izkalnu, kā arī citiem institūcijas darbiniekiem. Papildus, Tiesībsarga biroja darbinieki intervēja atsevišķus institūcijas klientus, lai noskaidrotu viņu viedokli par SAC „Zemgale” sniegto ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kvalitāti.

Norādāms, ka vizītes laikā īpaša uzmanība tika veltīta jautājumiem par:

- 1) vispārējiem sadzīves apstākļiem SAC „Zemgale”;
- 2) institūcijas klientu tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību;
- 3) SAC „Zemgale” sniegtajiem sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem.

¹ Tiesībsarga likuma 11.panta 1.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=133535>

1. Vispārējie sadzīves apstākļi SAC „Zemgale”

[1.1] SAC „Zemgale” ir Ozolnieku novada pašvaldības iestāde, kas sniedz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus pilngadīgām personām ar funkcionāliem traucējumiem, kurām ir noteikta I un II invaliditātes grupa, un pensijas vecuma personām, kā arī SAC „Zemgale” sniedz īslaicīgas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus.²

[1.2] SAC “Zemgale” funkcijas, uzdevumus, tiesības un amatpersonu kompetenci nosaka Ozolnieku novada pašvaldības 2016.gada 13.septembra SAC “Zemgale” nolikums³.

[1.3] SAC „Zemgale” ir izvietots divstāvu ēkā. Ēka ir sadalīta 3 korpusos (A1, A2, B1, B2, C1 un C2.), kuros ir izmitināti institūcijas klienti, kā arī ir izvietotas administratīvās un saimnieciskās telpas. Pansionāta ēkai pieguļošā teritorija ir labiekārtota pastaigām svaigā gaisā un brīvā laika pavadīšanas iespējām – ir ierīkoti atpūtas stūrīši, soliņi, nojume u.tml.

SAC “Zemgale” darbība tiek organizēta divās nodaļās:

- ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas nodaļā;
- īslaicīgas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas nodaļā (sociālās gultas).

Plānotais vietu skaits pakalpojuma sniegšanai – 294 klientu vietas. Monitoringa vizītes dienā 2018.gada 21.maijā klientu skaits SAC „Zemgale” bija 294 klienti.

[1.4] SAC “Zemgale” dzīvojošo klientu izvietojums ir jaukta tipa. Visos korpusos ir izvietoti gan klienti, kas spēj pārvietoties patstāvīgi, gan arī klienti kas ir guloši, gan arī klienti ar kustību traucējumiem un arī demenci. Institūcijā ir arī atsevišķas tā saucamās “slēgtās nodaļas”: A2 (korpus, kurā izvietoti 58 klienti, no kuriem 48

² Saskaņā ar SAC “Zemgale” mājas lapā sniegto informāciju, kā arī institūcijas administrācijas sniegto informāciju, pamatojoties uz Ozolnieku novada domes 2017.gada 9.novembra lēmumu, ar 2018.gada 1.janvāri SAC “Zemgale” tika noteikta šāda uzturēšanās maksa:

- uzturēšanās maksa – 20.00 eiro dienā;
- uzturēšanās maksa personām, kurām pamata dzīves vieta vismaz vienu gadu pirms iestāšanās SAC “Zemgale”, ir bijusi deklarēta Ozolnieku novadā – 14.00 eiro dienā;
- uzturēšanās maksa vienvietīgajā istabā - 21.00 eiro dienā;
- maksa par sociālo gultu – 21.00 eiro dienā.

³ Atbilstoši minētā nolikuma 2.2.apakšpunktā noteiktajam, veicot sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju, SAC “Zemgale” uzdevumi ir:

- nodrošināt klientu diennakts aprūpi;
- nodrošināt klientus ar dzīvojamo platību, kas apīkota ar sadzīvei nepieciešamo inventāru atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām;
- nodrošināt klienta vecumam un veselības stāvoklim atbilstošu ēdināšanu;
- atbilstoši klientu vajadzībām nodrošināt nepieciešamos tehniskos palīgīdzekļus normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, ņemot vērā SAC “Zemgale” izstrādātos kritērijus;
- nodrošināt klientiem neatliekamās medicīniskās palīdzības izsaukšanu, reģistrāciju pie ģimenes ārsta un atbilstošu veselības aprūpi;
- savas kompetences ietvaros sniegt palīdzību klientam individuālo sociālo, medicīnisko un tehnisko problēmu risināšanā;
- nodrošināt sociālās rehabilitācijas pasākumus atbilstoši klientu funkcionālajam stāvoklim;
- nodrošināt klientiem iespēju apmeklēt kultūras un sporta pasākumus, kā arī iesaistīties sabiedriskajās aktivitātēs ārpus SAC “Zemgale”;
- pēc klientu vēlēšanās organizēt garīgo aprūpi, atbilstoši katra konfesionālajai piederībai;
- uzturēt kontaktus ar klientu piederīgajiem.

klientiem ir noteikta demence) un B2 (korpuss, kurā no 63 klientiem – 23 ir ar demenci, 35 gulošie un 5 klienti, kuri pārvietojas patstāvīgi).

“Slēgtajās nodaļās” ir izvietoti institūcijas klienti, kam ir nepieciešama pastāvīga uzraudzība (klienti ar vecuma demenci, smagiem funkcionāliem traucējumiem u.tml.), tādēļ šīs nodaļas ir slēgtas un klientu pārvietošanās ārpus nodaļām ir iespējama tikai personāla pavadībā.

Pārējos SAC “Zemgale” korpusos klienti ir izvietoti šādā veidā: A1 korpusā dzīvo 27 klienti (no kuriem viens klients ar demenci un 26 klienti, kas spēj pārvietoties patstāvīgi), C2 korpusā ir izvietoti 38 klienti (no kuriem 2 ir guloši, 15 klienti ar kustību traucējumiem (pārvietojas ratiņkrēslā) un 21 klients, kas spēj pārvietoties patstāvīgi) un B1 korpusā dzīvo 61 klients (no kuriem 46 klienti ir guļoši un 15 klienti, kas spēj pārvietoties patstāvīgi).

Savukārt C1 korpuss ir paredzēts īslaicīgai aprūpei, un tajā dzīvo 47 klienti (no kuriem 4 ir guloši, 20 klienti ar kustību traucējumiem (pārvietojas ratiņkrēslā) un 23 klienti, kas spēj pārvietoties patstāvīgi).

Īslaicīga aprūpe ir paredzēta līdz vienam mēnesim pēc slimnīcas perioda vai arī pārciestiem insultiem vai infarktiem, ja personai ir nepieciešama pastāvīga kopšana un aprūpe. Lai saņemtu šādu īslaicīgu aprūpi, ir nepieciešams ģimenes ārsta nosūtījums.

[1.5] Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” (turpmāk – MK noteikumi Nr.338) 3.punktā ir noteikts, kādu informāciju sociālo pakalpojumu sniedzējam ir jānodrošina publiski pieejamu ikvienam interesentam⁴.

Pozitīvi vērtējams, ka monitoringa vizītes laikā tika konstatēts, ka SAC “Zemgale” pie informācijas stendiem ir atrodamā klientiem aktuālā informācija: iekšējie kārtības noteikumi, dienas režīms, kultūras pasākumu un nodarbību grafiki, speciālistu pieņemšanas laiks u.tml.

Vienlaikus atzīmējams, ka pie galvenās ieejas institūcijā klientiem pieejamā vietā ir uzstādīta sūdzību un ierosinājumu kastīte, tādējādi, klientiem tiek nodrošināta iespēja jebkurā laikā iesniegt savu sūdzību vai arī priekšlikumus, institūcijā sniegto pakalpojumu pilnveidei.

[1.6] Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumu Nr.431 “Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām” (turpmāk – MK noteikumi Nr.431) 1.pielikumā ir noteikta minimālā dzīvojamās telpas platība – 6m² uz vienu personu (dzīvojamā istaba-guļamtelpa) un 4m² uz vienu personu (guļamtelpa).

Saskaņā ar SAC “Zemgale” administrācijas sniegto informāciju, institūcijā visiem dzīvojošiem klientiem tiek nodrošināta minimālā normatīvajos aktos noteiktā dzīvojamā platība.

Norādāms, ka pārsvarā SAC “Zemgale” klienti ir izvietoti divvietīgās istabās, kas ir vērtējams pozitīvi un atbilst optimālajam klientu izvietojuma standartam ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās. Papildus, institūcijā ir iekārtotas

⁴ Sociālo pakalpojumu sniedzējs nodrošina šādu publiski pieejamu informāciju, tai skaitā tīmekļvietnē:

- 1) sociālo pakalpojumu sniedzēja mērķi, uzdevumi, organizatoriskā struktūra un darba organizācija;
- 2) sniedzamie sociālie pakalpojumi un to saņemšanas kārtība;
- 3) katra sociālā pakalpojuma cena un samaksas kārtība, ja par sociālo pakalpojumu daļēji vai pilnībā maksā klients;
- 4) administratīvā personāla un speciālistu pieņemšanas laiki, kā arī kontaktinformācija saziņai.

9 vienvietīgas istabas, ar atsevišķām labierīcībām un dušas telpu gaitenī. Savukārt, atsevišķās istabās ir izvietoti līdz pat 5 klientiem.

Tiesībsarga ieskatā, klientu izvietošana piecvietīgajās istabiņās nespēj nodrošināt personām nepieciešamo komforta līmeni, kā arī vairākiem klientiem atrašanās vienā telpā 24 stundas diennaktī varētu provocēt iespējamo konfliktsituāciju rašanos.

Sarunas laikā ar SAC "Zemgale" administrāciju tika saņemta informācija, ka tiek plānota klientu skaita samazināšana istabās, kas visnotaļ ir vērtējams pozitīvi. Turklāt saskaņā ar SAC "Zemgale" direktora sniegto informāciju Tiesībsarga biroja darbiniekiem, piecvietīgās klientu istabas tiek plānots pārveidot, lai turpmāk tiktu ievērotas klientu tiesības uz privātumu.

Tomēr norādāms, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām ir jāievēro, ne tikai MK noteikumu Nr.431 1.pielikumā noteiktās prasības, bet arī jānodrošina Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas rekomendācijas dalībvalstīm⁵, ka vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā ir jābūt ne tikai higiēnas prasībām atbilstošiem, bet arī tādiem, kas nepieļauj pārapdzīvotību klientu istabās, tādējādi nodrošinot ne tikai racionālu klientu izvietojumu, bet arī nodrošinot maksimālu komforta līmeni.

[1.7] Saskaņā ar MK noteikumu Nr.338 56.2.apakšpunktā noteikto, pilngadīgo aprūpes institūcija klientam nodrošina mīksto inventāru (piemēram, gultas piederumus, veļu, dvieļus), higiēnas un mazgāšanas līdzekļus.

Atzinīgi vērtējams, ka vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja, ka SAC "Zemgale" klientiem visās labierīcībās ir pieejams tualetes papīrs un ziepes, kā arī personīgās higiēnas priekšmeti - zobu birstes, zobu pastas, mazgāšanas cimdīņi.

Klientu labierīcības 2018.gada 21.maijā

⁵ Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas darbības principus reglamentē Eiropas Konvencija par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu, kura Latvijā ir spēkā kopš 1998.gada 1.jūnija. Konvencijas ratificēšana uzlika Latvijai starptautiska mēroga saistības ievērot Konvencijā izvirzītās prasības un ziņot par veiktajiem pasākumiem pārkāpumu novēršanā slēgta tipa iestādēs (ieslodzījuma vietās, policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatoros, psihoneiroloģiskās slimnīcās, ārvalstnieku uzturēšanās centros u.c.). Papildus minētajām iestādēm, Komiteja apmeklē arī tādas, kuras saskaņā ar nacionālo likumdošanu netiek uzskatītas par slēgta tipa iestādēm, bet kurās personām tiek ierobežota brīvība, (piemēram, ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas)

[1.8] MK noteikumu Nr.338 56.3.apakšpunktā ir noteikts, ka pilngadīgu personu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija klientam nodrošina kvalitatīvu klienta vecumam, veselības stāvoklim un uztura normām atbilstošu ēdināšanu vismaz četras reizes dienā.

SAC "Zemgale" klientiem tiek nodrošināta četreizēja ēdināšana: brokastis, pusdienas, vakariņas un vēlās vakariņas.⁶

Institūcijas klientu ēdināšana tiek nodrošināta gan ēdamzāles telpās, gan arī nodaļās. Ēkas pirmajā stāvā ir iekārtota ēdnīca, kurā ēdienreizes iespējams nodrošināt vienlaicīgi aptuveni 58 klientiem (kuri pārvietojas patstāvīgi).

Savukārt „slēgto nodaļu” klienti netiek vesti uz ēdamzāli, jo viņiem ir nepieciešama pastāvīga uzraudzība, līdz ar to ēdiens tiek piegādāts tieši uz korpusu, kur atsevišķiem klientiem ēdienreīžu laikā aprūpētāji sniedz nepieciešamo atbalstu.

Norādāms, ka saskaņā ar Ministru kabineta 2012.gada 13.marta noteikumu Nr.172 "Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem" 3.pielikuma "Uztura normas ārstniecības iestāžu pacientiem un ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem" 6.punktu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientu un ārstniecības iestāžu pacientu pamatdiētas ēdienkartē katru dienu jāiekļauj:

- 1) pārtikas produktus, kas bagāti ar saliktajiem ogļhidrātiem (piemēram, rupjmaize vai pilngraudu maize, vārīti kartupeļi vai kartupeļu biezenis, vārīti griķi, rīsi vai citi putraimi, graudaugu pārslas, makaroni);
- 2) dārzeņus, augļus vai ogas, tai skaitā svaigā veidā (piemēram, dārzeņu salāti, dārzeņu zupa, svaigs auglis, komposts);
- 3) olbaltumvielām bagātus pārtikas produktus (piemēram, liesa gaļa (liemeņa muskuļu daļas), zivis (fileja), olas, biezpiens, siers, pākšaugi);
- 4) pienu vai piena vai skābpiena produktus (piemēram, kefīrs, jogurts).

Papildus, atbilstoši Veselības ministrijas 2007.gada 8.augusta rīkojumā Nr.127 "Veselīga uztura ieteikumi cilvēkiem, kas vecāki par 60 gadiem"⁷ noteiktajam, veselīgam uzturam senioriem ir jābūt ne tikai dažādotam, bet arī vairākas reizes dienā tajā ir jāiekļauj dārzeņi, augļi un ogas. Turklāt senioriem ir jācenšas apēst vismaz 5 porcijas augļu un dārzeņu katru dienu. Veselības ministrija norāda, ka viena porcija ir, piemēram:

- 1) 3 ēdamkarotes salātu vai vārītu jeb sutinātu dārzeņu; vai
- 2) šķīvis dārzeņu zupas; vai
- 3) viens vidēji liels auglis (piemēram, ābols); vai
- 4) divi mazāki augļi (piemēram, plūmes); vai
- 5) pusglāze sulas.

Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbiniekiem SAC "Zemgale" administrācija uzrādīja klientiem piedāvāto institūcijas ēdienkarti vienai nedēļai (ko ir apstiprinājis SAC "Zemgale" direktors A.Šteinbergs), kā arī dienas ēdienkarti 2018.gada 21.maijam.

Analizējot institūcijas klientiem piedāvāto ēdienkarti vienai nedēļai, secināms, ka tajā piedāvātie ēdieni ir samērā vienveidīgi un ir vērojams svaigu dārzeņu, augļu un ogu, kā arī skābpiena produktu (piemēram, kefīrs, jogurts) trūkums. Klientiem piedāvātajās

⁶ Saskaņā ar SAC "Zemgale" administrācijas sniegto informāciju, viena klienta ēdināšanas izmaksas ir 3,16 eiro dienā un ēdināšanas pakalpojumus nodrošina IK "Kanto", saskaņā ar 2017.gada 7.aprīļa Līgumā Nr.149 noteikto kārtību.

⁷ Pieejams: http://www.vm.gov.lv/lv/tava-veseliba/veseligs_uzturs/

brokastīs regulāri atkārtojas sviestmaizes (ar desu, ar cīsiņiem, ar sieru). Arī pie vakariņu ēdienreizēm uzsvars tiek likts uz sviestmaizēm ar desu, sieru vai cīsiņiem. Savukārt vēlajās vakariņās klientiem tiek piedāvāti saldumi un tēja.

Piemēram, 2018.gada 21.maija ēdienkartē brokastīs bija paredzēta kukurūzas graudu biezputra, maize, sviests, siers un kafijas dzēriens, vakariņās – kartupeļu biezenis, cīsiņš, maize, sviests, tēja, bet vēlajās vakariņās – saldumiņš (nav norādīts, kas ir domāts ar apzīmējumu “saldumiņš”) un tēja.

Ņemot vērā minēto, tiesībsarga ieskatā, SAC “Zemgale” klientu ēdienreizēs vajadzētu parādīties ēdiena klāstam, kas būtu ne tikai daudzveidīgāks, bet arī atbilstošāks veselīgam uzturam, īpaši ņemot vērā klientu objektīvo veselības stāvokli un ārstniecības personu rekomendācijas.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs secina, ka SAC “Zemgale” netiek ievērotas Ministru kabineta 2012.gada 13.marta noteikumu Nr.172 “Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem” 3.pielikumā 6.punktā, kā arī Veselības ministrijas 2007.gada 8.augusta rīkojumā Nr.127 “Veselīga uztura ieteikumi cilvēkiem, kas vecāki par 60 gadiem” minētais.

Pusdienas un ēdienkarte 2018.gada 21.maijam

DIENAS ĒDIENKARTE 21.MAIJS	
Brokastis	Kukurūzas graudu biezputra,-250 Maize, sviests, siers, - 70/10/30 Kafijas dzēriens,-200
Pusdienas	Frikadeļu zupa,-200/5 • Piena griķu zupa – 200 Plovs, burkānu salāti,-250/50 • Malta gaja mērcē, kartupeļu biezenis, -100/150/50 Augļu sulas dzēriens - 200 Maize – 50
Vakariņas	Kartupeļu biezenis, cīsiņš,-200 Maize, sviests, - 70/10/30 Tēja - 200
Vēlās vakariņas	Saldumiņš-50 Tēja - 200

[1.9] No MK noteikumu Nr.431 9.punkta izriet, ka sociālās aprūpes institūcijai klienti jānodrošina ar dzeramo ūdeni.

Saskaņā ar SAC “Zemgale” administrācijas sniegto informāciju, institūcijā ikvienam klientam ir nodrošināta iespēja jebkurā laikā saņemt dzeramo ūdeni, lai nepieļautu organisma dehidratāciju.

Vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki nekonstatēja, ka institūcijas koplietošanas telpās – korpusu gaitenēs, klientiem būtu brīvi pieejamas ūdens ņemšanas vietas ar dzeramo ūdeni.

Ūdens ņemšanas vietas atrodas aprūpētāju istabās un SAC “Zemgale” darbinieki paskaidroja, ka dzeramais ūdens klientiem tiek pasniegts pēc viņu lūguma. Savukārt, uzturoties institūcijā vairākas stundas, Tiesībsarga biroja darbinieki nav novērojuši, ka institūcijas darbinieki būtu motivējuši klientus uzņemt dienas laikā nepieciešamo ūdens daudzumu.

Dzeramā ūdens tvertne aprūpētāju istabā 2018.gada 21.maijā

Saskaņā ar Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas rekomendācijām dalībvalstīm attiecībā uz vispārējiem sadzīves apstākļiem, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju administrācijai ir jāiekārto higiēniskas ūdens paņemšanas vietas, lai nepieļautu klientu iespējamo dehidratāciju.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs vērš uzmanību, ka institūcijā ikvienam klientam ir jābūt brīvi pieejamai speciālajai ūdens ņemšanas vietai institūcijas koplietošanas telpās – gaitenēs.

[1.10] Saskaņā ar MK noteikumu Nr.431 12.punktu sociālās aprūpes institūcijas telpās nodrošina dabīgo vai mehānisko ventilāciju.

Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja, ka institūcijā kopumā ir sasmacis gaiss: trepju telpās, kas savieno stāvus, gaitenēs un arī vairākās klientu istabās bija jūtams sasmacis, nevēdināts gaiss, kas ir pretrunā normatīvajam regulējumam⁸. Līdz ar to tiek nodarīts kaitējums gan institūcijas klientiem, gan arī darbiniekiem, ilgstoši uzturoties nevēdinātajās telpās.

Papildus, Tiesībsarga biroja darbinieki novēroja, ka pēc pusdienām klienti pārsvarā sēž institūcijas gaitenēs, bet tajā brīdī viņu istabas netiek vēdinātas, lai gan tā ir obligāta prasība ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām.

Saskaņā ar Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas rekomendācijām dalībvalstīm, attiecībā uz vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā ir jābūt ne tikai higiēnas prasībām atbilstoši, bet arī tādiem, kas nodrošina arī gaisa kvalitāti un ventilācijas iespējas institūcijās.

⁸ Saskaņā ar Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumu Nr.431 “Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām” 12.punktu sociālās aprūpes institūcijas telpās jānodrošina dabīgo vai mehānisko ventilāciju.

Ņemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs aicina SAC “Zemgale” administrāciju rast atbilstošu risinājuma veidu, nodrošinot klientu istabu un koplietošanas telpu regulāru vēdināšanu, vai arī ventilācijas vai gaisa kondicionēšanas iekārtu uzstādīšanu. Norādāms, ka Tiesībsarga biroja darbinieki, apmeklējot citas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas, ir konstatējuši, ka atsevišķās no tām visos institūcijās gaitenēs ir izvietoti gaisa atsvaidzinātāji, un paralēli tiek veikta regulāra telpu vēdināšana, tādējādi nodrošinot atbilstošu gaisa kvalitāti visās institūcijas telpās.

[1.11] Saskaņā ar MK noteikumos Nr.338 2.2.apakšpunktā noteikto, sociālo pakalpojumu sniedzējs nodarbina personas ar atbilstošu izglītību. Nepieciešamo darbinieku skaitu nosaka sociālo pakalpojumu sniedzēja institūcijas vadītājs vai augstāka institūcija, pamatojoties uz sociālo pakalpojumu sniedzēja institūcijas vadītāja priekšlikumu. Vienlaikus, minēto noteikumu 2.3.apakšpunktā ir noteikts institūcijas vadītāja pienākums nodrošināt vienmērīgu un racionālu darba uzdevumu sadali starp darbiniekiem un regulāru kvalifikācijas celšanu katru gadu darbiniekiem, kuri strādā ar klientiem.

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās ar klientiem strādā sociālie darbinieki, sociālie aprūpētāji, praktizētītiesīgu māsu reģistrā reģistrētas medicīnas māsas un aprūpētāji. Turklāt katras institūcijas vadītājs ir tiesīgs sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai piesaistīt arī citus speciālistus, to realizējot atbilstoši klientu vajadzībām un ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas rīcībā esošajiem finansiālajiem līdzekļiem.

Vizītes laikā, izvērtējot SAC “Zemgale” administrācijas sniegto pārskatu par štata sarakstu 2018.gadam, tika secināts, ka institūcijā ir nodarbināti 117 darbinieki, no kuriem administrācijā – 3.5 darbinieki, sociālajā dienestā – 11 darbinieki, medicīnas aprūpes sektorā – 18.5, jaunākais medicīniskais personāls (aprūpētāji) – 67 darbinieki, un saimnieciskajā sektorā – 20.5 darbinieki.

SAC “Zemgale” tiešajā saskarsmē ar klientiem strādā 95 darbinieki: aprūpes nodaļas vadītājs (1 štata vieta), sociālais darbinieks (2 štata vietas), sociālais aprūpētājs (5 štata vietas), sociālais rehabilitētājs (1 štata vieta), interešu pulciņa audzinātājs (1 štata vieta), friziere (1 štata vieta), aprūpētājs (67 štata vietas), galvenā medicīnas māsa (1 štata vieta), feldšeris (2 štata vietas), fizioterapeits (2 štata vietas), ergoterapeits (1 štata vieta), podologs (1 štata vieta), medicīnas māsa (7 štata vietas), medicīnas māsas palīgs (2 štata vietas), dezinfektors (1 štata vieta).

Saskaņā ar SAC “Zemgale” administrācijas sniegto informāciju, institūcijā ar 294 klientiem strādā 68 aprūpētāji. Savukārt, dienas laikā aprūpi klientiem sniedz 34 aprūpētāji, bet diennaktī – 10 aprūpētāji.⁹

Medicīnas personāla darba grafiks institūcijā ir šāds: no plkst.8.00 – 16.30 strādā galvenā medicīnas māsa – 1, fizioterapeiti – 2, māsu palīgs – 1, dezinfektors – 1, ārsta palīgs – 1 (4 stundas dienā). Savukārt, no plkst. 8.00 līdz 20.00 institūcijā strādā 3 medicīnas māsas.

Atbilstoši Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas rekomendācijām dalībvalstīm, ilgstoša sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās ir jābūt

⁹ No kuriem: A1 korpusā ar 27 klientiem dienas laikā strādā 1 aprūpētājs un diennaktī – 2 aprūpētāji, A2 korpusā ar 58 klientiem dienas laikā strādā 6 aprūpētāji un diennaktī – 2 aprūpētāji, B1 korpusā ar 61 klientu dienas laikā strādā 5 aprūpētāji un diennaktī – 2 aprūpētāji, B2 korpusā ar 63 klientiem dienas laikā strādā 6 aprūpētāji un diennaktī – 2 aprūpētāji, C1 korpusā ar 47 klientiem dienas laikā strādā 3 aprūpētāji un diennaktī – 2 aprūpētāji, C2 korpusā ar 38 klientiem dienas laikā strādā 3 aprūpētāji un diennaktī – 2 aprūpētāji.

nodrošinātam tādām darbinieku skaitam un viņu kompetenču sadalījumam, kas ļauj pilnībā nodrošināt ikvienam klientam nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu klāstu. Savukārt, institūcijas personālam, kas ir iesaistīts darbā garīgās veselības aprūpes jomā, ir jābūt atbilstoši kvalificētam un apmācītam.¹⁰

Ņemot vērā institūcijas klientu skaitu (monitoringa vizītes laikā 2018.gada 21.maijā - 294 personas), kā arī to, ka lielākā daļa no tiem ir klienti, kuriem ir nepieciešama pastāvīga uzraudzība un atbalsts no personāla puses (203 klienti, kas ir guloši, ar kustību traucējumiem vai ar demenci), Tiesībsarga biroja darbinieki monitoringa vizītes laikā pirmšķietami nav guvuši pārliecību, ka SAC "Zemgale" strādājošo darbinieku skaits un to iesaistīšana pakalpojuma sniegšanā ir organizēta tādā veidā, lai visiem institūcijas klientiem varētu nodrošināt pilnvērtīgu sociālo aprūpi, tai skaitā jēgpilnas aktivitātes un klientu ikdienas pastaigas svaigā gaisā.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina SAC "Zemgale" administrāciju rast iespēju nodrošināt institūcijā esošo darbinieku skaitu un kompetenču sadalījumu, kas būtu atbilstošs esošo klientu skaitam un viņu objektīvajām vajadzībām nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai ilgtermiņā.

2. Institūcijas klientu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību

[2.1] Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 29.pantā ir noteiktas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā dzīvojošu personu tiesības t.sk. arī tiesības patstāvīgi pieņemt lēmumus un tos īstenot tiktāl, ciktāl tas neierobežo citu personu tiesības un brīvības vai neapdraud personas veselību vai dzīvību.

Savukārt, minētā likuma 31.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka lai nepieļautu personas atstāšanu bez uzraudzības un aizsargātu citu personu tiesības un brīvības, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas vadītājs vai viņa pilnvarota persona var pieņemt lēmumu par nepieciešamību ierobežot personas tiesības brīvi pārvietoties.

[2.1.1] Vizītes laikā tika konstatēts, ka SAC "Zemgale" ir izstrādāti iekšējie noteikumi "Ozolnieku novada pašvaldības SAC "Zemgale klientu iekšējās kārtības noteikumi" (apstiprināja SAC "Zemgale" direktore A.Kroģere, 2012.gada 10.septembrī, Ozolniekos). Minētie iekšējie noteikumi nosaka klientu pienākumus institūcijā, aizliegumus veikt noteiktas darbības, kā arī institūcijas atbildīgo darbinieku tiesības ierobežot klientu tiesības brīvi pārvietoties.

Analizējot minētos iekšējos noteikumus secināms, ka dokuments tika apstiprināts pirms sešiem gadiem, turklāt tajā iekļautie principi paredz tikai un vienīgi SAC "Zemgale" klientu pienākumus atrodoties institūcijā.

Norādāms, ka, no cilvēktiesību viedokļa raugoties, iekšējos noteikumos līdztekus personas pienākumiem būtu jāparedz arī personas tiesības, tādējādi ievērojot arī samērīguma principu.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina SAC "Zemgale" administrāciju pārstrādāt un pilnveidot iekšējos noteikumus "Ozolnieku novada pašvaldības SAC "Zemgale klientu iekšējās kārtības noteikumi", papildinot tos ar sadaļu par institūcijas klientu tiesībām t.sk. saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma

¹⁰ Eiropas Padomes Rekomendācija Nr. REC (2004) 10 "Attiecībā uz personu ar garīga rakstura traucējumiem cilvēktiesību un cieņas aizsardzību", 2004, [CoE Recommendation No. REC (2004) 10 Concerning the Protection of the Human Rights and Dignity of Persons with Mental Disorder]

29.pantā noteikto. Savukārt sadaļu par klientu tiesību ierobežojumiem institūcijā, aicinām pārstrādāt atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 31.pantā noteiktajiem principiem.

[2.1.2] Saskaņā ar SAC “Zemgale” administrācijas sniegto skaidrojumu, institūcijas teritorijā klienti var pārvietoties bez jebkādiem ierobežojumiem. Savukārt klienti ar kustību traucējumiem ikdienas pastaigās var doties institūcijas darbinieku pavadībā. Staigājošiem klientiem, ievērojot dienas režīmu, dienas laikā ir tiesības doties pastaigās arī ārpus institūcijas teritorijas.

Ja klientam ir nepieciešams, viņam tiek nodrošināti pavadona pakalpojumi arī dodoties uz valsts institūcijām, pie ārstniecības personām, uz kultūras pasākumiem u.tml.

Vizītes laikā tika konstatēts, ka SAC “Zemgale” ir izstrādāti iekšējie noteikumi “*Kārtība, kādā klients uz laiku atstāj SAC “Zemgale”*” (uz vienas lapas). Diemžēl, uz minētā dokumenta trūkst atzīmes par tā apstiprināšanas datumu, kā arī SAC “Zemgale” direktora paraksts un zīmogs.

Minētie iekšējie noteikumi paredz kārtību, kādā klienti dodas īslaicīgā un ilgstošā prombūtnē, nosaka atbildīgos darbiniekus, kuri saskaņo klientu iesniegumus par atrašanos prombūtnē un kontrolē klientu prombūtnes ilgumu. Turklāt minētā kārtība ir nepieciešama, lai rūpētos par klientu drošību un izvairītos no iespējamajiem klientu pazušanas gadījumiem.

Analizējot minēto kārtību, norādāms, ka tajā nav atrunāti vairāki būtiski aspekti. Piemēram, kārtība paredz, ka lēmums par klienta došanos ilgstošā prombūtnē tiek saskaņots un apstiprināts ar medicīnas personālu. Bet nav atrunāta procedūra, vai un kādos gadījumos SAC “Zemgale” medicīnas personāls ir tiesīgs atteikt klientam došanos prombūtnē. Nav paredzēta arī procedūra gadījumiem, ja, izvērtējot jautājumu par klienta prombūtni, medicīnas personāls norāda, ka klienta objektīvais veselības stāvoklis neatļauj pamest institūciju un/vai nav pārliecības, ka persona, pie kuras klients plāno uzturēties, var nodrošināt klientam nepieciešamo aprūpi un uzraudzību.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, aicinām SAC “Zemgale” administrāciju pilnveidot minēto iekšējo kārtību, ne tikai precīzāk atrunājot klientu tiesības un pienākumus, atstājot institūcijas teritoriju, bet arī paredzot minētā dokumenta oficiālu apstiprināšanu ar institūcijas direktora parakstu un zīmogu.

[2.2] Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 4.panta 6.punktā ir noteikts, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās darbs organizējams tā, lai tās vidi tuvinātu ģimeniskai videi.

Norādāms, ka institūcijas vadītāja kompetencē ir pieņemt lēmumus par iestādes darba attīstību vai optimizāciju un attiecīgām izmaiņām, lai sniegtu klientu vajadzībām atbilstošāku pakalpojumu. Tas ietver arī lēmumus par klientu istabu un atpūtas zonu noformēšanu, klientu nodrošināšanu ar individualizētu apģērbu, tiesībām glabāt personīgās mantas, kas nepārprotami palielinās klientu drošības sajūtu un autonomiju.

Monitoringa vizītes laikā, izvērtējot apstākļus SAC “Zemgale” nodaļās, tika secināts, ka klientu istabas un koplietošanas telpas, kuras ir izremontētas, ir labā funkcionālā stāvoklī un estētiski pievilcīgas. Savukārt klientu istabas, koplietošanas telpas, labierīcības un dušas telpas, kuras ilgāku laiku nav remontētas, vizuāli izskatās nepievilcīgas. Ņemot vērā to, ka SAC “Zemgale” klientiem nodrošina pastāvīgu

dzīvesvietu, secināms, ka atsevišķās institūcijas klientu istabās un koplietošanās telpās neapšaubāmi ir nepieciešams kosmētiskais remonts.

Klientu atpūtas telpa 2018.gada 21.maijā

Apskatot institūcijas klientu istabas, tika konstatēts, ka klientiem ir nodrošināta iespēja personalizēt tās un iekārtot pēc pašu vēlmēm. Vairākas klientu istabas ir noformētas mājīgā gaisotnē, individualizētas. Tajās ir gan televizori, gan arī citas personīgās mantas.

Tai pašā laikā tika secināts, ka “slēgto nodaļu” klientu istabas ir bezpersoniskas, un tajās tika novērotas tikai gultas un naktsskapīši. Norādāms, ka minētās klientu istabas neizskatās vizuāli pievilcīgas, personalizētas un mājīgas un līdzinās slimnīcas palātām, nevis istabām, kuras ilgstoši kalpo par pastāvīgu mājvietu institūcijas klientiem.

Klientu istaba 2018.gada 21.maijā

Ņemot vērā to, ka SAC “Zemgale” klientiem nodrošina pastāvīgu dzīvesvietu, nav pieļaujama situācija, ka vairāki klienti, kuri veselības stāvokļa vai citu iemeslu dēļ nav spējīgi iekārtot savas istabas tā, lai tās izskatītos mājīgas un vizuāli pievilcīgas, ir spiesti dzīvot telpās, kas līdzinās ārstniecības iestādes telpām.

Eiropas Padomes Spīdināšanas novēšanas komiteja savās rekomendācijās dalībvalstīm, tai skaitā, arī Latvijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām norādīja uz nepieciešamību sniegt klientiem nepieciešamo atbalstu savu dzīvojamo istabu individualizēšanai¹¹. Ikvienas institūcijas vadītāja kompetencē ir pieņemt lēmumus par iestādes darba attīstību vai optimizāciju un attiecīgām izmaiņām, lai sniegtu klientu vajadzībām atbilstošu pakalpojumu. Tas ietver arī lēmumus par klientu istabu un atpūtas zonu noformēšanu, klientu nodrošināšanu ar individualizētu apģērbu, tiesībām glabāt personīgās mantas, kas nepārprotami palielina klientu drošības sajūtu un autonomiju.

Pamatojoties uz minēto, tiesībsargs aicina sniegt klientiem nepieciešamo atbalstu savu dzīvojamo istabu individualizēšanā, tādējādi veidojot tīkamu mikrovidi institūcijā.

[2.3] MK noteikumu Nr.338 56.1.apakšpunktā ir noteikts, ka pieaugušo aprūpes institūcija klientam nodrošina dzimumam, augumam, gadalaikam un individuālajām vajadzībām piemērotu apģērbu un apavus individuālai lietošanai.

[2.3.1] Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki īpašu uzmanību pievērta jautājumam, kas ir saistīts ar klientu nodrošināšanu ar atbilstošu apģērbu, veļu, un iespējām to lietot individuāli.

Pozitīvi vērtējams, ka saskaņā ar SAC “Zemgale” darbinieku sniegto informāciju, visi klienti tiek nodrošināti ar nepieciešamo apģērbu un veļu. Savukārt, klientu drēbes un apakšveļa tiek marķēta un attiecīgi tiek arī individualizēta.

SAC “Zemgale” darbinieki izrādīja apģērbu noliktavas telpu, kur Tiesībsarga biroja darbinieki varēja pārlicināties, ka institūcijā tiek ievērotas normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz klientu tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību, visiem klientiem paredzot individuālu apģērba un apakšveļas lietošanu.

Atzinīgi vērtējams, ka SAC “Zemgale” administrācija vienā no institūcijas telpām ir ierīkojusi veļas mazgājamo mašīnu, kas ir paredzēta speciāli klientiem, kuri vēlas izmantot iespēju individuāli mazgāt savu veļu, tādējādi, saglabājot savas spējas patstāvīgi rūpēties par savu apģērbu un tā tīrību.

[2.3.2] Tomēr, monitoringa vizītes laikā tika secināts, ka jaunu un nelietotu apģērbu īpatsvars SAC “Zemgale” bija samērā neliels un daļa klientu apģērbu un apavu izskatījās nolietoti (salīdzinot ar citām ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām, kuras Tiesībsarga biroja darbinieki ir apmeklējuši).

Institūcijā klientu drēbes tiek uzglabātas galvenokārt drēbju noliktavā un tiek mainītas mazgāšanās dienās vai arī pēc nepieciešamības biežāk. Līdz ar to klientiem ne vienmēr tiek nodrošināta iespēja dienas laikā patstāvīgi izvēlēties un veikt apģērba vai apavu maiņu, kas samazina sadzīves iemaņu apgūšanu.

Arī Tiesībsarga biroja darbiniekiem izrādītajā drēbju noliktavā bija vērojams liels skaits klientiem paredzēto apģērbu, kas vizuāli izskatījās nolietoti un izbalējuši pēc vairākkārtējām veļas mazgāšanas reizēm.

¹¹ Ziņojums Latvijas valdībai par Eiropas komitejas spīdināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novērsšanai vizīti Latvijā no 2016.gada 12. līdz 22.aprīlim, 55.lpp. Pieejams: <https://rm.coe.int/pdf/168072ce52>

Apģērbu noliktava 2018.gada 21.maijā

Ņemot vērā minēto, tiesībsargs aicina SAC “Zemgale” administrāciju nodrošināt pastiprinātu kvalificēta sociālās aprūpes personāla uzraudzību pār jaunāko jeb palīgpersonālu, lai institūcijas klienti savlaicīgi saņemtu jaunus apģērbus un apavus.

3. SAC “Zemgale” sniegtie sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi

[3.1] MK noteikumu Nr.338 54.punktā ir noteikts ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pienākums nodrošināt ikvienam klientam nepieciešamā līmeņa sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju¹². Savukārt MK noteikumu Nr.338 57.punktā ir noteikts, ka pilngadīgo aprūpes institūcija nodrošina klientiem apstākļus saturīgai laika pavadīšanai.

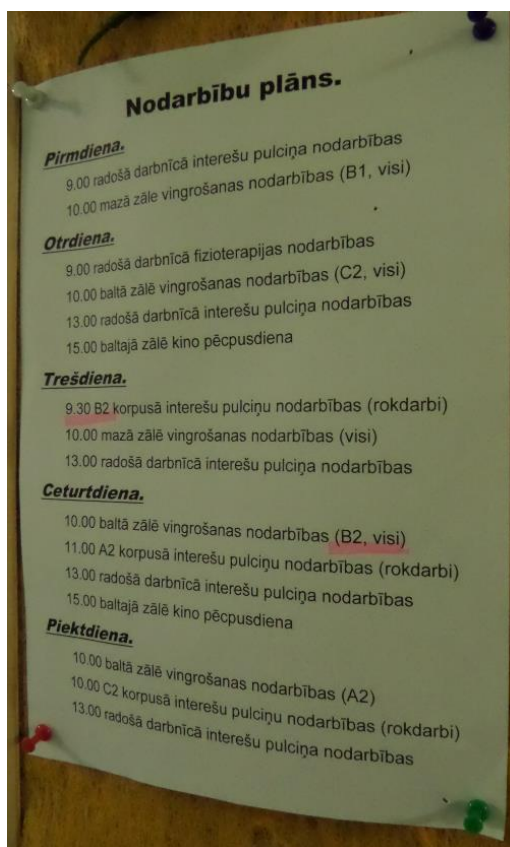
[3.1.1] Vizītes laikā SAC “Zemgale” administrācija informēja Tiesībsarga biroja darbiniekus, ka ikvienam institūcijas klientam tiek nodrošināta iespēja apmeklēt kultūras pasākumus un piedalīties sabiedriskajās aktivitātēs. Tika secināts, ka visos institūcijas korpusos klientiem ir iekārtotas atpūtas zonas ar TV brīvā laika pavadīšanai.

Analizējot klientiem piedāvāto nodarbību grafiku, tika konstatēts, ka klientiem tiek piedāvāts samērā plašs nodarbību klāsts: radošās nodarbības, rokdarbi, floristika,

¹² Pilngadīgo aprūpes institūcija klientam atbilstoši viņa funkcionālajam stāvoklim nodrošina:

- 1) diennakts uzraudzību un individuālu atbalstu atbilstoši nepieciešamībai;
- 2) palīdzību pašaprūpē vai ķermeņa aprūpē atbilstoši nepieciešamībai;
- 3) kognitīvo spēju uzturēšanu vai attīstīšanu;
- 4) prasmju un kustību attīstību veicinošas nodarbības;
- 5) brīvā laika aktivitātes un relaksējošās nodarbības;
- 6) pastaigas svaigā gaisā;
- 7) klientu informēšanas un izglītošanas pasākumus atbilstoši nepieciešamībai;
- 8) sociālā darba speciālistu konsultācijas atbilstoši nepieciešamībai;
- 9) darba prasmju saglabāšanu, atjaunošanu vai apgūšanu personām darbspējas vecumā.

garšaugu stādīšana un ievākšana (sezonāli), ergoterapijas pulciņš, vingrošana, sporta nodarbības u.tml.

Nodarbību plāns 2018.gada 21.maijā

Ierodoties SAC “Zemgale”, Tiesībsarga biroja darbinieki novēroja institūcijā notiekošās klientiem organizētās sporta spēles, kas ir vērtējams ļoti pozitīvi. Tomēr vizītes laikā 2018.gada 21.maijā (pirmdienā), Tiesībsarga biroja darbinieki institūcijas telpās neredzēja plānotās nodarbības (atbilstoši institūcijā noteiktajam nodarbību plānam, proti – pirmdienās, plkst. 9.00 – radošā darbnīca interešu pulciņa nodarbības un plkst.10.00 – vingrošanas nodarbības mazajā zālē (B1)).

Norādāms, ka SAC “Zemgale” organizētās sporta spēles ir vērtējamas kā klientiem nodrošinātā brīvā laika aktivitāte, kas kalpo kā veiksmīgs papildinājums sociālai aprūpei un sociālai rehabilitācijai. Tomēr, sporta pasākums un brīvā laika pavadīšana nevar aizstāt klientiem ikdienā paredzētās regulārās nodarbības, kuru mērķis ir nepazemināt dzīves kvalitāti personai, kura vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ to nevar nodrošināt pati saviem spēkiem, kā arī invaliditātes izraisīto negatīvo seku mazināšana.

Ņemot vērā, ka vizītes laikā, Tiesībsarga biroja darbiniekiem nav bijusi iespēja pārliecināties par SAC “Zemgale” nodrošinātajām regulārajām nodarbībām klientiem (t.i., atbilstoši katru nedēļu paredzētajam nodarbību plānam), **lūdzu institūcijas administrāciju sniegt tiesībsargam šādu informāciju:**

- 1) informēt, vai 2018.gada 21.maijā SAC “Zemgale” klientiem tika nodrošinātas nodarbības (atbilstoši institūcijā noteiktajam nodarbību plānam, proti – pirmdienās, plkst. 9.00 – radošā darbnīca interešu pulciņa nodarbības un plkst.10.00 – vingrošanas nodarbības mazajā zālē (B1));

- 2) norādīt precīzu klientu skaitu, kuri ir piedalījušies plkst.9.00 paredzētajā nodarbībā un klientu skaitu, kuri ir piedalījušies plkst.10.00 paredzētajā nodarbībā;
- 3) gadījumā, ja iepriekš minētās nodarbības nav notikušas, lūdzu sniegt skaidrojumu par to atcelšanas iemeslu. Vienlaikus norādot, kādā veidā SAC “Zemgale” administrācija nodrošina klientiem piedāvāto nodarbību klāsta regularitāti.

[3.1.2] Attiecībā uz klientiem paredzētajām pastaigām svaigā gaisā, vizītes laikā tika secināts, ka daļa no klientiem tiek izvesti pastaigās uz pastaigu laukumu, vai arī pastaigā pie strūklakas, kas atrodas pie institūcijas galvenās ieejas.

Monitoringa vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja, ka klienti pārsvarā visu savu laiku pavada bezdarbībā – vai nu, skatoties TV atpūtas telpās, vai arī gulot savās istabās un vai arī bezmērķīgi sēžot savu nodaļu gaitenēs. Turklāt katrā institūcijas nodaļā ir klienti, kuri nepiedalās ikdienas nodarbībās un nedodas pastaigās svaigā gaisā, jo trūkst aprūpes personāla, kurš varētu viņus pieskatīt un sniegt nepieciešamo atbalstu.

Saskaņā ar SAC “Zemgale” darbinieku sniegto informāciju, klienti iesaistās nodarbībās un institūcijas rīkotajos pasākumos tikai tad, ja paši izsaka šādu vēlmi. Neapšaubāmi, ka institūcijas darbiniekiem ir jārespektē klientu vēlme, un, pastāvot objektīva rakstura apstākļiem, klienti var nepiedalīties atsevišķās nodarbībās. Tomēr norādāms, ka saņemot pakalpojumus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, klientiem ir jāievēro gan individuālajā rehabilitācijas plānā noteiktie uzdevumi, gan arī jāapgūst zināmas sadzīves un pašaprūpes iemaņas. Līdz ar to, viens no institūcijas darbinieku uzdevumiem ir nepārtraukts darbs ar klientiem, kas motivētu viņus apgūt un/vai nepazemināt jau esošās pašaprūpes iemaņas.

Piemēram, attiecībā uz „slēgto nodaļu” klientiem vizītes dienā tika novērots, ka nodarbības klientiem šajās telpās faktiski nenotiek un visiem klientiem ikdienā netiek nodrošinātas arī pastaigas svaigā gaisā.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, Tiesībsarga biroja darbinieki identificēja riskus, ka SAC „Zemgale” administrācija attiecībā uz visiem klientiem nevar nodrošināt MK noteikumu Nr.338 57.punktā noteiktās prasības, ka pieaugušo aprūpes institūcijā ir nepieciešamie apstākļi, lai klients varētu saturīgi pavadīt laiku, kā arī minēto noteikumu 54.punktā noteikto, ka pieaugušo aprūpes institūcijā klientam atbilstoši viņa funkcionālajam stāvoklim ir jānodrošina prasmju un kustību attīstību veicinošas nodarbības, kā arī pastaigas svaigā gaisā.

[3.2] Pamatojoties uz Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma regulējumu, sociālās rehabilitācijas pakalpojums ir pasākumu kopums, kas vērsts uz sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā vai dzīvesvietā vai sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.

Saskaņā ar MK noteikumu Nr.338 5.punktā noteikto, sociālo pakalpojumu sniedzējam ir jānodrošina ikviena klienta izvērtēšana, lai nodrošinātu viņa individuālajām vajadzībām atbilstošu sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu.¹³

¹³ Lai nodrošinātu sociālos pakalpojumus, sociālo pakalpojumu sniedzējs:

Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki, izlases veidā, pārbaudot atsevišķu klientu Individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānus, konstatēja, ka tajos esošā informācija par klientu funkcionālo spēju novērtēšanu un sociālās rehabilitācijas plāni tiek aizpildīti formāli. Tika arī konstatēts, ka atsevišķos Individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānos atzīmes par sociālās aprūpes/rehabilitācijas procesa norisi un to rezultātu analīze netika veiktas pēc fakta – vairāku klientu Individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānos pietrūka klientu paraksti par piekrišanu viņiem noteiktajai sociālajai aprūpei/sociālajai rehabilitācijai. Turklāt atsevišķu klientu Individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānos, attiecībā uz paredzamajiem sociālās aprūpes/rehabilitācijas pasākumiem tika veikti labojumi un svītrojumi ar korektoru.

Papildus, atsevišķus klientu Individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānos bija vispārīga rakstura atzīmes – *“turpināt procesu”*, kas pirmšķietami ļauj secināt, ka konkrētā klienta sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plāns netika pārskatīts atbilstoši klienta objektīvajam izvērtējumam.

Par konstatēto Individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānos notika saruna ar direktora vietnieci Z.Izkalnu, kuras laikā Tiesībsarga biroja darbinieki sniedza rekomendācijas to pilnveidošanai.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā sociālās aprūpes pakalpojums tiek definēts kā pasākumu kopums, kas vērsts uz to personu pamatvajadzību apmierināšanu, kurām ir objektīvas grūtības aprūpēt sevi vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās. Līdz ar to, ņemot vērā institūcijas klientu individuālās vajadzības, kā arī pieejamos resursus, institūcijas administrācijas uzdevums ir pieņemt lēmumus par veicamajām darbībām, lai sasniegtu sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšanas mērķi, t.i., nodrošinātu dzīves kvalitātes nepazemināšanos personai, kura vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ to nevar nodrošināt pati saviem spēkiem.

Tādējādi secināms, ka SAC “Zemgale” klientu Individuālajos sociālās aprūpes/rehabilitācijas plānos problēmas, mērķi un uzdevumi netiek noteikti atbilstoši klienta individuālajā funkcionālo spēju novērtējumā identificētajām problēmām.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs rekomendē SAC “Zemgale” administrācijai nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību izpildi, pilnveidojot individuālo sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānu dokumentēšanu.

-
- 1) veic sākotnējo klienta sociālās situācijas novērtēšanu, ja tas atbilst sniegtā sociālā pakalpojuma veidam;
 - 2) nosaka klienta sociālās problēmas, kuras tiks risinātas, izmantojot sociālo pakalpojumu;
 - 3) plāno un dokumentē sociālā pakalpojuma sniegšanas procesu vai atsevišķu sociālo pakalpojumu;
 - 4) izstrādā individuālo sociālās rehabilitācijas vai sociālās aprūpes plānu, kurā ietver:
 - risināmās problēmas definējumu;
 - sociālās rehabilitācijas vai sociālās aprūpes ilgtermiņa un īstermiņa mērķus;
 - sociālās rehabilitācijas vai sociālās aprūpes uzdevumus, veicamos pasākumus, termiņu, sagaidāmo rezultātu un atbildīgo personu;
 - 5) vienojas ar klientu par veicamajiem pasākumiem sociālās problēmas risināšanai vai mazināšanai un nodrošina plānotā sociālā pakalpojuma apjoma izpildi, atspoguļojot sociālā pakalpojuma sniegšanas procesu (piemēram, apmeklējumu un darbību reģistrācija, sarunu protokoli, informācija par veicamajiem uzdevumiem un darbībām);
 - 6) ne retāk kā reizi 12 mēnešos un pēc attiecīgā sociālā pakalpojuma sniegšanas beigām novērtē klienta sociālās situācijas izmaiņas un sasniegtos rezultātus.

4. Tiesībsarga secinājumi un rekomendācijas

Atbilstoši Tiesībsarga likuma 15.panta otrajā daļā noteiktajam, tiesībsargam ir tiesības sniegt Latvijas Republikas Saeimai, tās komisijām, Valsts prezidentam, Ministru kabinetam, valsts pārvaldes iestādēm un starptautiskajām organizācijām ziņojumus par atsevišķiem jautājumiem. Ņemot vērā minēto, turpmāk tiek sniegtas rekomendācijas cilvēktiesību īstenošanai SAC „Zemgale”, norādot konkrētus jautājumus, kuriem nepieciešams pievērst īpašu uzmanību gan SAC „Zemgale” administrācijai, gan tās darbu kontrolējošām un uzraugošām institūcijām (Latvijas Republikas Labklājības ministrijai un Ozolnieku novada domei):

Attiecībā uz vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā:

1. Rast iespēju nodrošināt MK noteikumos Nr.431 noteikto prasību ievērošanu, attiecībā uz normatīvajos aktos noteikto minimālo dzīvojamās telpas platību uz vienu personu ikvienam institūcijas klientam (skat. [1.6] sadaļu).
2. Nodrošināt Ministru kabineta 2012.gada 13.marta noteikumu Nr.172 “Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem” 3.pielikumā 6.punktā, kā arī Veselības ministrijas 2007.gada 8.augusta rīkojumā Nr.127 “Veselīga uztura ietekumi cilvēkiem, kas vecāki par 60 gadiem” minēto normu ievērošanu, attiecībā uz veselīga uztura nodrošināšanu institūcijas klientiem (skat. [1.8] sadaļu).
3. Nodrošināt MK noteikumos Nr.431 noteikto prasību ievērošanu, attiecībā uz dzeramā ūdens brīvu pieejamību institūcijas koplietošanas telpās (skat. [1.9] sadaļu).
4. Rast atbilstošu risinājuma veidu, lai nodrošinātu regulāru klientu istabu un koplietošanas telpu vēdināšanu, kā arī uzlabotu gaisa kvalitāti institūcijā (skat. [1.10] sadaļu).
5. Izvērtēt institūcijā esošo darbinieku skaitu un kompetenču sadalījumu, kas būtu atbilstošs esošo klientu skaitam un viņu objektīvajām vajadzībām nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai ilgtermiņā (skat. [1.11] sadaļu).

Attiecībā uz privātās dzīves neaizskaramību:

1. Pārstrādāt un pilnveidot iekšējos noteikumus “Ozolnieku novada pašvaldības SAC “Zemgale” klientu iekšējās kārtības noteikumi” un “Kārtība, kādā klients uz laiku atstāj SAC “Zemgale”” (skat. [2.1] sadaļu).
2. Turpināt nodrošināt klientu istabu un koplietošanas telpu kosmētisko remontu (skat. [2.2] sadaļu).
3. Sniegt institūcijas klientiem nepieciešamo atbalstu, lai klienti individualizētu savas istabas un iekārtotu tās mājīgi, maksimāli tuvinot ģimeniskai videi (skat. [2.2] sadaļu).
4. Nodrošināt MK noteikumu Nr.338 56.1.apakšpunktā noteiktās prasības attiecībā uz institūcijas klientu dzimumam, augumam, gadalaikam un individuālajām vajadzībām piemērotu apģērbu un apavus individuālai lietošanai, regulāri izsniedzot klientiem jaunu un tīru apģērbu un atbilstošus apavus (skat. [2.3] sadaļu).

Attiecībā uz sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju:

1. Saskaņā ar MK noteikumu Nr.338 54. un 57.punktā noteikto, nodrošināt institūcijas klientiem saturīgas brīvā laika pavadīšanas iespējas, regulāri paredzot nodarbības un aktivitātes, ņemot vērā klientu individuālās prasmes un spējas (t.sk., paredzot atbilstošas aktivitātes arī „slēgto nodaļu” klientiem) (skat. [3.1] sadaļu).
2. Nodrošināt visiem klientiem regulāras pastaigas svaigā gaisā, motivējot klientu dalību plānotajās aktivitātēs (skat. [3.1] sadaļu).
3. Saskaņā ar MK noteikumu Nr.338 5.punktā noteikto kārtību, nodrošināt korektu sociālās aprūpes/rehabilitācijas plānu dokumentēšanu, atbilstoši klientu individuālajā funkcionālo spēju novērtējumā identificētajām problēmām (skat. [3.2] sadaļu).

Aicinu iepazīties ar sniegtajām rekomendācijām, kā arī veikt nepieciešamās darbības cilvēktiesību ievērošanas nodrošināšanai SAC “Zemgale”, informējot tiesībsargu par rekomendāciju izpildi un par plānotajām aktivitātēm to izpildei līdz 2018.gada 1.septembrim.

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja darbiniekiem.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne